

SIMON LENARČIČ

Čeri v slovenskem pravopisnem morju (2)

Prvi članek s tem naslovom sem sestavil že poldrugi mesec po izidu novega *Slovenskega pravopisa* (SP), z objavo v *Sodobnosti* pa zgodbe o napakah slovenskih pravopiscev še zdaleč ni bilo konec. Seznam napak in pomanjkljivosti se je namreč hočeš nočeš podaljšal ob tako rekoč vsakem listanju po zajetnem vademekumu, zato sem nove ugotovitve strnil v nadaljevanje že objavljenega članka. Posamezna poglavja so oštevilčena enako kot v prvem, nova pa so prepoznavna po tem, da se njihovi naslovi ne začenjajo z latinskim predlogom 'ad'.

Legenda: Uporabljeni slogi pisave in kratice so enaki kot v prvem delu: v **poudarjeni pokončni pisavi** so zapisane besede iz slovarskega dela SP, v **poudarjeni ležeči pisavi** pa besede, ki jih v slovarskem delu ni. Napačne in nepotrebne besede so označene z asteriskom (*), vprašljive pa z vprašajema, napisanima nad besedo (?). Naslovi virov so zapisani v **nepoudarjeni ležeči pisavi**. LCZ pomeni *Leksikon Cankarjeve založbe* (praviloma izdaja iz leta 2000), VSL *Veliki splošni leksikon založbe DZS*, SSKJ *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, SP'62 stari pravopis (iz leta 1962), ST'68 *Slovar tujk CZ* (iz leta 1968 oziroma katerikoli ponatis), ES *Enciklopedija Slovenije*, EB pa *Encyclopaedia Britannica* (katerakoli novejša izdaja).

Ad 1a) Napake v zapisu geselskih besed

Nad vse "prepričljiva" je podomačitev imena indonezijskega otoka Sulawesi v **Sulavezi***. Indonezijski 's' se namreč vedno

izgovarja in piše kot 's', zato bi tudi v slovarskem delu *SP* pričakoval ime **Sulavesi**, ki ga je mogoče najti v *LCZ* in – zanimivo – v *Pravilih* med zgledi za podomačevanje indonezijskih besed.

Iz nemških virov verjetno izvira ime **Spitzbergi***, kajti Spitzbergen je nemško ime za norveško otočje Spitsbergen, ki mu Slovenci pravimo **Spitsbergi** (prim. mdr. *LCZ* in *VSL*).

Z imenom **Kronštat*** je v *SP* poimenovano rusko mesto **Kronšadt**, ki se uradno piše z nemškim '-dt' na koncu. Dvomim, da so bili pravopisci pri "podomačevanju" tega imena upravičeno bolj ruski od Rusov.

Ime poljskega mesta Oswiecim (namenoma sem se izognil posebnim poljskim črkam oziroma znamenjem, saj tako kot srbohrvaški mehki dž-ji in češki rž-ji povzročajo računalnikom "prebavne" motnje) je v *SP* podomačeno v **Ošvienčim***, kar ni v skladu z določilom v *Pravilih*, ki veleva, da se poljski 'i' pred samoglasnikom podomačuje v 'j', pri tem pa je naveden zgled Sobjeski (nam. Sobieski), v bližini pa še zgled Hmjelnicki (nam. Chmielnicki). Pravilna podomačitev bi torej bila **Ošvjenčim**, ki je navedena tudi v *Poljsko-slovenskem slovarju* DZS.

V oglavje iztočnice **Gotha** se je prikradel(?) pridevnik **gothčanski***, ki po nobeni logiki ne more biti pravilen.

Pravopisci so se "popravljanja" slovenskih zemljepisnih imen lotili malce bolj temeljito, kot je kazalo sprva. Uvedli so namreč tudi ime **Goriška brda***, čeprav *ES*, *VSL*, *LCZ*, *Atlas Slovenije*, *Krajevni leksikon Slovenije* DZS in druge knjige, ki so izšle v 90-ih letih prejšnjega stoletja, poznajo le **Goriška Brda**, kar je tudi povsem razumljivo, saj je precej verjetno, da so bila brda najprej imenovana Brda in šele potem goriška (podobno ime, ki je v *SP* vendarle pisano z veliko začetnico, je **Hrvaško Zagorje**; tudi tu bi teoretično lahko Zagorje pisali z malo začetnico, a ga, razumljivo, ne). Čudi me tudi kvalifikator 'neuradno*' za ime **Brda**, saj je to splošno uporabljan sinonim, o čigar "neuradnosti" veliko pove podatek, da *ES* obravnava Goriška Brda pod geslom Brda, pri geslu Goriška Brda pa je le kazalka k Brdom.

V *SP* je preimenovana tudi **Šaleška dolina**, ki naj bi se ji po novem bolj pravilno (oziroma bolj navadno) reklo **Velenjska kotlina**, kar sploh ni res. Šaleška dolina je namreč sodeč po opisih v *ES* in *VSL* osrednji del Velenjske kotline. Pa ne le to. Ime Šaleška dolina je prastaro ime, ki je edino živo med domačini, pojem Velenjska kotlina pa je izum novodobnih geografov, zato je pošiljanje prvotnega imena v "drugo ligo" toliko manj upravičeno.

Na pamet napisana je geselska beseda **Glembajev*** z opisom 'oseba iz Krleževe drame'. Krleževi literarni junaki so res **Glembajevi**, njihov priimek pa je **Glembay**, ne pa Glembajev (prim. slovenski prevod drame *Glembajevi* in *500 dramskih zgodb* MK).

Priimek **Sully*-Prudhomme** se iz neznanega razloga tako v *SP* kot v slovenskih leksikonih piše z vezajem, čeprav vezaja ne navajajo niti Francozi sami (npr. v enciklopediji *Larousse*; prim. mdr. tudi *EB*).

Pridevnik **velterski*** bi se moral glede na podoben zgled **filtrski** pisati brez drugega 'e', torej **veltrski**, kar potrjuje tudi iztočnica **polveltrski**. V *SP* je ponovljena napaka oziroma zastarela oblika iz *SSKJ*, da pa se za pravilno pisavo vendarle ne bi bilo prelahko odločiti, je poskrbljeno z geslom **polvelterkategorija**, kjer ne le da manjka normalnejša (prim. z dodatkom 1) različica **polvelter kategorija**, ampak se je v opisu znašel tudi pridevnik 'polvelterska*'.
 Beseda **gostüvanjšak***, *SP*-jevska dvojnica besede **gostivanjščak**, se po *SSKJ* pravilno piše **gostüvanjščak** (prim. tudi z drugimi vzhodnoslovenskimi narečnimi izrazi, npr. **krmljenščak**, **martinščak**).

Izraz **skijöring***, ki ga poznata tudi *SSKJ* in *VSL*, je narobe črkovan izvirni naziv za smučanje z vleko (po novem podomačen v **skijering**). Norvežani mu namreč pravijo **skikjøring** (prim. mdr. *SP*'62, *ST*'68, slovarji založbe Merriam-Webster, *Das Grosse Bertelsmann Lexikon*). Američani so zanje neizgovorljivo norveško besedo predrugali v **skijoring**, po njej pa so se očitno (a neupravičeno!) zgledovali tudi sestavljavci *SSKJ* in *SP*.

Alpinistični izraz **diretissima*** ('plezalna smer, ki vodi neposredno na vrh') bi se lahko pisal ali po italijansko (**direttissima**; prim. katerikoli italijanski enojezični slovar) ali po naše (**diretisima**), ne pa po nekem vmesnem, nikogaršnjem in ničemur podobnem načinu. Oblika **diretissima** je sicer navedena tudi v *VSL*, a ni zato nič bolj pravilna.

Nov slovenski sinonim za skunkovo krzno **skunks** naj bi bila **skunksovina**?? (slovenski splošni leksikoni te besede ne poznajo), toda po zgledu besed **kunovina**, **soboljevina** ipd. bi pričakoval slovensko besedo, ki bi bila izpeljana iz imena živali (torej **skunkovina**), ne pa iz tuje množinske oblike, ki je (pri nas) postala eno od poimenovanj za krzno.

Na koncu dopolnilnega seznama napak v zapisu geselskih besed se moram posuti s pepelom in priznati, da sem bil pri pisanju prvotne pripombe k pridevniku **jockejski** zaveden, kar sem ugotovil šele po oddaji besedila. Zavedel me je namreč *SSKJ*, ki kljub zelo sodobni letnici 1995(!) ne dohaja sprememb pravopisnih pravil. Še vedno pa drži, da bi bila glede na angleško izgovorjavo ("džoki") pravilna oblika **jockeyjski**, medtem ko je podomačena oblika itak **džokejski**. To pomeni, da naši izgovorjavi in novim pravopisnim pravilom prilagojenega hibrida **jockejski** ne bomo več dolgo uporabljali (če sploh), zato bi ga pravopisci lahko mirne duše izpustili.

Ad 1b) Napake v opisih

Slap **Peričnik**, eno najbolj obiskanih slovenskih naravnih znamenitosti, bi zaman iskali 'v Logarski* dolini', kamor so ga locirali pravopisci, saj vsaj zaenkrat še vedno šumi v dolini Vrat.

Benfica naj bi bila 'španski* športni klub', v resnici pa je portugalski oziroma lizbonski.

Beseda **erot** je opisana kot 'spremljevalec boga Erosa?', v resnici pa so eroti predvsem spremljevalci boginje Afrodite oziroma pri Rimljanih Venere (amoret,

amorji). Tako piše mdr. v opisu gesel Eros oziroma amorji v *VSL* in *Slovarju grške in rimske mitologije* MK. Le v zastarelem *ST*⁶⁸ sem našel trditev, da so izključno Erosovi spremljevalci.

V *SP* je iztočnica **varnostnoobveščevalna služba**, v opisih pomensko povezanih gesel (npr. VOS, vosovec) pa je ostala stara, po novem nepravilna(?) oblika **varnostno-⁷⁷obveščevalna služba**.

Prudencij naj bi bil srednjeveški* pesnik, v resnici pa je bil (pozno)antični, saj je umrl celih 66 let pred koncem antike.

1c) Tipkarske napake v *Pravilih*

Tipkarske napake niso le v slovarskem delu *SP*, nekaj jih je tudi v *Pravilih*, npr. **Angoulene*** namesto **Angouleme** na strani 224, **Vogelweide*** namesto **Vogelweide** na strani 223 in **Inöni*** namesto **Inönü** na strani 183.

Ad 2) Zastarela in zastarevajoča imena, opisi in pojmi

Med nekdanja slovenska zemljepisna imena sodi tudi ime **Šivče***, saj je bilo kraju s tem imenom leta 1991 vrnjeno staro ime **Sveta Trojica**. Zemljepisno ime Sveta Trojica sicer je v *SP*, a z njim ni mišljen omenjeni kraj, ampak kraj, ki se uradno imenuje **Sveta Trojica v Slovenskih goricah**, celo ime pa bi sodilo tudi v *SP*.

Brez pojasnila, da gre za staro krajevno ime, je v *SP* uvrščeno tudi ime **Dvori nad Izolo*** (danes **Korte**).

Kraja **Štomaž*** prav tako ni mogoče najti na nobenem sodobnem zemljevidu. Leta 1987 se je namreč preimenoval v Stomaž, iz tega imena izpeljano prebivalsko ime pa ni **Štomažan***, ampak **Stomaženc** (prim. *Krajevni leksikon Slovenije* DZS, 1995), knjižno verjetno tudi **Stomažan**.

Kinšasa je po *SP* še vedno glavno mesto Zaira*, čeprav se je država že leta 1997 preimenovala v DR Kongo.

V prejšnjem članku se mi je zapisalo, da v *SP* presenetljivo ni imen **Spodnja** in **Zgornja Avstrija**, ki sta dandanes precej bolj uporabljani od starejših poimenovanj **Gornja** in **Dolnja Avstrija**. Ime Spodnja Avstrija v *SP* namreč je, je pa zato manjkanje imena Zgornja Avstrija toliko bolj presenetljivo. Čudno je tudi, da pozna *SP* poleg sopomenk Spodnja in Dolnja Avstrija tudi pokrajinsko ime **Spodnje Avstrijsko**, imen **Zgornje**, **Gornje** in **Dolnje Avstrijsko** pa ne.

Ad 3b) Različno obravnavane podobne besede

Ker je *SP* prebivalski imeni **Bakovčar** in **Bodončar** (prekmurski različici knjižnih poimenovanj **Bakovčan** in **Bodončan**) priznal za knjižni dvojnici, bi prebivalska imena s končnico '-ar' pričakoval tudi pri iztočnicah Beltinci (**Beltinčan** in **Beltinčar**), Ivanjkovci (**Ivanjkovčan** in **Ivanjkovčar**), Odranci (**Odrančan** in **Odrančar**), Puconci (**Pucončan** in **Pucončar**) itd. Razlogov za razlikovanje med tovrstnimi imeni ne vidim, pravopisci pa jih tudi niso navedli.

Ad 3c) Vsiljevanje zastarelih ali neuveljavljenih različic poimenovanj

Pravopisci so mimogrede preimenovali tudi kako pasjo pasmo. Tako o že dolgo uveljavljenem imenu **pekinčan** ni več ne duha ne sluha. Po novem naj bi se temu pritlikavemu hišnemu psu reklo le še **pekinžan**⁷⁷, torej enako kot prebivalcu Pekinga. Čemu le? Veliko je primerov, da se za živalsko pasmo (ali pa vrsto sira, denimo) uporablja ime, ki je drugačno od prebivalskega, in tudi v tem primeru bi lahko brez škode ostalo tako.

Novi pravopis je od starega podedoval priimek **Gandi***, ki naj bi bil podomačena oblika znamenitega indijskega priimka. Toda dejstva govorijo drugače. *Pravila* zapovedujejo striktno ohranjanje indijskega 'dh' pri domačenju indijskih imen (zgled: **Ludhjana** namesto Ludhiana; izjema so verjetno lahko le prastare podomačitve, npr. Buda, a to v *Pravilih* ni omenjeno, čeprav bi moralo biti). Tudi v vseh slovenskih leksikonih in v biografiji iz leta 1984 je priimek **Gandhi** pisan s 'h'. Dvojnica Gandhi, navedena v *SP*'62, torej v štirih desetletjih obstoja ni prepričala tako rekoč nikogar, pa so ji avtorji novega *SP* kljub temu dali prednost pred edino uveljavljeno obliko.

Ad 4b) Nepojasnjena različna usoda enakih končnic (pri prebivalskih imenih)

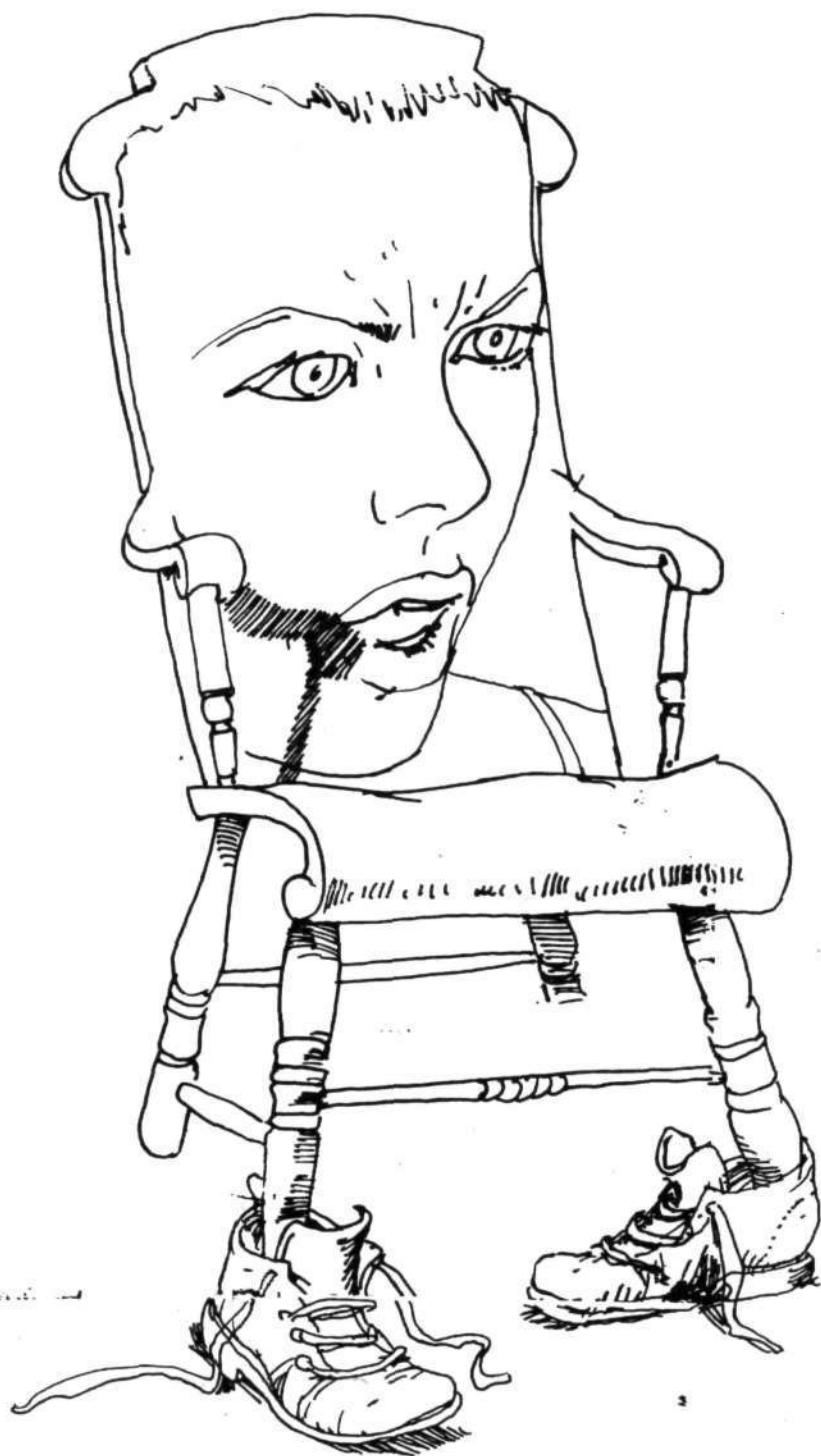
Pri iztočnici Bamako bi po zgledu prebivalskega imena **Monačan** in pridevnika **monaški** pričakoval podiztočnici **bamaški** in **Bamačan**, ne pa **bamakovski**⁷⁸ in **Bamakovčan**⁷⁹. Obe iztočnici (Bamako in Monako) namreč prihajata s francoskega govornega območja in imata enako naglašeni končnici '-ako'. Dejstvo je tudi, da so prebivalska imena s končnico '-kovčan' tako rekoč rezervirana za izpeljanke iz zemljepisnih imen s končico '-kovci' (npr. Bakovci – Bakovčan), zato je uvrščanje prebivalcev Bamaka v to skupino imen toliko manj logično.

Problematično je videti tudi ameriško prebivalsko ime **Pittsburghžan**⁸⁰, saj bi po sicer spornem zgledu Cherbourgčan (prim. s točko 4b v prejšnjem članku) pričakoval končnico '-čan', torej **Pittsburghčan**.

K navedbam iz prejšnjega članka v zvezi s prebivalskim imenom **Pjongčan*** moram dodati še ugotovitev, da je zelo vprašljivo tudi samo ime **Pjongjangčan**⁸¹, saj mi ni jasno, v čem se ime severnokorejske prestolnice Pjongjang razlikuje od imena kitajskega mesta Šenjang, da iz njega izpeljano prebivalsko ime ni **Pjongjanžan** (po zgledih **Šenjanžan**, **Pekinžan**, **Hongkonžan** ipd.).

Ad 4f) Posodobljena in "posodobljena" stara prebivalska imena

Pravopisci so po nepotrebnem "posodobili" že povsem uveljavljeno prebivalsko ime **Porenec** (v **Porenjec***) in pridevnik **porenski** (v **porenjski***), ki ju pozna *SP*'62. Dejstvo je, da se pokrajina Porenje imenuje po Renu, zato je iz imena te reke izpeljan pridevnik lahko le po-ren-ski. To trditev lahko podkrepim s pridevnikom **podolski**, ki je menda izpeljan iz Porenju zelo podobnega imena Podolje oziroma besede podolje. Če bi bila pisava porenjski* utemeljena, bi

pisali tudi "podoljski", vendar ne. Od pridevnika porenski do prebivalskega imena Porenec pa je le še majhen in logičen(!) korak. Končnica '-je' pokrajinskega imena Porenje torej ne bi smela igrati glavne vloge v prebivalskoimenskih in pridevniških izpeljankah, saj je tudi v "porečnih" imenih, kakršna so Posavje (**Posavec**), Porabje (**Porabec**), Podravje (**Podravec**) in Posarje (**Posarec**; zakaj tega imena ni v *SP*?) ne. Pravopisci bi morali upoštevati specifičnost tovrstnih imen in pri tvorbi izpeljank dati prednost prvotnemu, najstarejšemu imenu, torej imenu reke. To lahko podkrepim še z malce drugačnim prebivalskoimenskim zgledom: Goriška se imenuje po Gorici, zato njen prebivalec ni "Goriščan", ampak Goričan.

Podobno vprašljive so tudi besede **Posoteljčan**⁷, **posoteljski**⁷, **Obsoteljčan**⁷ in **obsoteljski**⁷, navedene v oglavjih gesel Posotelje in Obsotelje. Že nekaj desetletij namreč obstaja **obsotelska železnica** (prim. *ES*), še starejši je pridevnik **posoteljski** (prim. *SP*'62), prav tako ime **Sotelsko** in pridevnik **soteljski**. Glede na te dosedanje pridevniške oblike in v prejšnjem odstavku našete argumente bi pravilnejši imeni za prebivalca obsotelske(!) pokrajine bili **Obsotelčan** in **Posotelčan**. Žal ne vem, katero od teh poimenovanj uporabljajo prebivalci Sotelskega. Če nobenega, potem predlagam pravopiscem salomonsko rešitev: ime **Sotelčan**, v katerem spornega 'j' niti teoretično ne more biti.

Nepotrebna je tudi posodobitev imena za prebivalca nekdanjega Cejlona. *SP*'62 namreč pozna ime **Cejlonec**, novi *SP* pa predpisuje ime **Cejlončan**⁷. Za zgodovinske potrebe je ime Cejlonec dovolj dobro, pa tudi v primerjavi s prav tako otoškima prebivalskima imenoma **Bornejec** in **Islandec** mu nič ne manjka.

4g) Nadaljevanje pravde o kaši

Velik del pod četrto točko naštetih nasilnih sprememb prebivalskih imen in umetno ustvarjenih dilem tipa "al prav se piše '-čan' ali '-ec'" kaže na to, da so si pravopisci zaželeli nadaljevanja znamenite črkarske pravde o kaši. Dejstvo je namreč, da bi po zgledu številnih slovenskih prebivalskih imen, ki poznajo dvojnice s končnicama '-čan'/'-ec' (npr. **Trbojčan/Trbojec**, **Postojnčan/Postojnec**), pravopisci tudi pri mnogih tujih prebivalskih imenih lahko dopustili obe varianti (npr. Cejlonec/Cejlončan, **Kairec/Kairčan**, **Andorec/Andorčan**, od v prejšnjem članku omenjenih pa Beninec/Beninčan, Michiganec/Michigančan itd.), še posebej, če se obe uporabljata tudi v praksi (npr. Andorčan v *Vsevedniku* in *Državah sveta* 1993, starinski Kairec v *SP*'62). Isto velja tudi za nekatere končnice '-ka'/'-inja'. Le zakaj naj bi pisali samo še Moabitinja in Kurdovka, če pa dosedANJI Moabitka in Kurdinja najmanj enako lepo (grdo?) zvenita? Morda se ključ za razumevanje pravopisne politike skriva v Prešernovem sonetu ...

Ad 5) Pomanjkljivi kvalifikatorji in od mrtvih vstale besede

Med obstoječimi kvalifikatorji v *SP* je najmanj en, ki je bil premalokrat uporabljen, namreč kvalifikator 'nov.' s pomenom novota, neologizem (po *SSKJ* je to

‘beseda ali zveza, ki še ni splošno uveljavljena’, po *SP* pa ‘jezikovna prвина, katere novost še čutimo’). Novih, še neuveljavljenih besed, zlasti novih različic pisav, ki kar kličejo po oznaki ‘nov.’ (ali še bolje: ‘neuveljavljeno’), v *SP* dobesedno mrgoli. Mednje sodijo na primer mnoga prebivalska imena (prim. s točko 4 v prejšnjem članku), številne po najnovejših pravilih in “pravilih” podomačene besede, npr. ajkido (prim. s točko 6 v prejšnjem članku) in **srf**, večina novih zloženek (prim. z dodatkom 1), pa tudi kake morda ne čisto nove, a vendarle še neuveljavljene besede in imena, npr. skunk[s]ovina (prim. s točko Ad 1a) in **Kaspik**.

Ad 6) Razlike med zgledi v *Pravilih* in slovarskimi iztočnicami

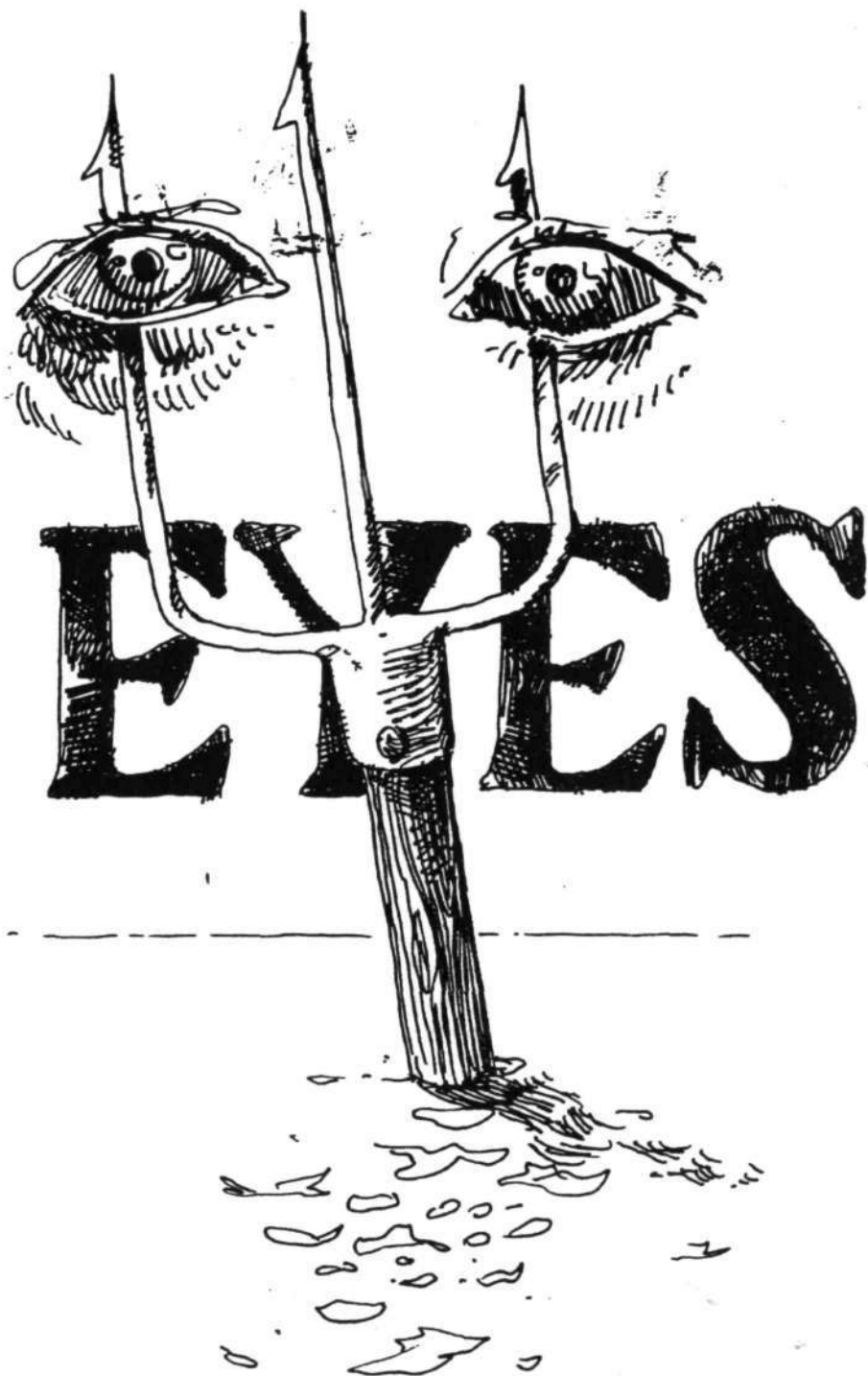
Da je preveč zavzeto preganjanje dvojnic lahko dvorezen meč, kaže primer besede **aids**, kajti v zgledih za podomačevanje angleških besed je na prvem mestu navedena različica **ajds**, ki je *Slovar* sploh ne pozna. Če je beseda ajds enako ali celo bolj pravilna kot **aids**, bi vsekakor sodila tudi v slovarski del *SP* (seveda z ustreznim kvalifikatorjem; prim. s točko Ad 5), če pa ni, je niti v *Pravilih* ne bi bilo treba omenjati, saj doslej še ni bila kaj dosti v rabi.

V *Pravilih* so med zgledi za pisanje nestičnega vezaja (stran 48) kot izjema omenjeni tuji priimki (konkretno **Rimski-Korsakov**). Toda v *Slovarju* se je kljub temu znašel francoski priimek **Joliot -* Curie** z nestičnim vezajem, čeprav ga Francozi (in drugi narodi) pišejo s stičnim (**Joliot-Curie**).

Pravila poznajo tako imeni **zemljan** in **marsovec** kot **Zemljan** in **Marsovec** (na straneh 18 in 12), *Slovar* pa le prvi dve. Toda glede na to, da sta v *Slovarju* tako bog kot Bog (pa tudi npr. jud in Jud, musliman in Musliman), bi vanj sodila tudi Zemljan in Marsovec, in sicer kot prebivalski imeni v oglavju gesel Zemlja in Mars.

Med zgledi za podomačevanje starogrških imen (stran 175) je navedeno ime **Angajos**, pri katerem je grška končnica ‘-aios’ podomačena v ‘-ajos’. V *Slovar* pa je kljub temu uvrščena izvirna starogrška dvojnica **Ptolemaios**⁷⁷ (pri iztočnici **Ptolemaj**), namesto katere bi pričakoval podomačeno dvojnico **Ptolemajos** (zgled iz slovarskega dela *SP*: **Alkajos**) ali/in latinizirano **Ptolemej**. Slednje ime je bilo do nedavnega precej bolj v rabi kot Ptolemaj (prim. mdr. *LCZ*, *SP*’62) in sploh ni napačno, saj je le eno od mnogih starogrških imen, ki so v slovenščino prišla (in se udomačila) prek latinskih oblik (zgled iz *SP*: **Antej**), zato se mi njegova ukinitve ne zdi utemeljena.

Kljub temu, da se imena rodbin običajno navajajo v množinski obliki (prim. mdr. zgled v *Pravilih* na strani 23), so v *Slovarju* mnoga navedena le v ednini (npr. **Borghese**, **Este**, **Farnese**, **Gonzaga**, **Hohenzollern**) ali pa sploh ne (npr. **Guise**, **York**) – kot da bi pravopisci nelahko (prim. mdr. gesla Hohenzollern v *LCZ*, **Hohenzollerni** v *Vsevedniku* in **Hohenzollerji** v *VSL*) tvorjenje množinskih oblik namenoma prepustili laikom. Ime Farnese pa mora sploh biti nekaj posebnega, saj je edino opisano kot ‘rodbina’, medtem ko so imena **Borghese**, **Este**, **Gonzaga** in **Hohenzollern** opisana kot ‘član rodbine’.

Ad 7) Sklep

Z množico napak, nedoslednosti, pomanjkljivosti ter nepotrebnih oziroma neutemeljenih posodobitev in "posodobitev" so pravopisci **zapravili dobršen del avtoritete**, ki bi jo moral imeti pravopis, da bi se pišoč ljudje brez pomislekov ravnali po njem. SP-ju, takšnemu, kot je, preprosto ni mogoče vsega verjeti, saj ni, kar se točnosti zapisa geselskih besed in njihovih opisov tiče, nič boljši od povprečnega leksikona.

Dodatek 1) Nepotrebne novotarije

SP ne bi smel biti poligon za jezikoslovne eksperimente, kakršen je pisanje besed po nemškem "zusammenschreiben" vzoru. **Alpakajopič***, **alpakasrebro***, **hi-figramofon***, **hulahupnogavice***, **jafapomaranča***, **kandaharvez***, **klinkerploščica***, **panamaslamnik***, **polvelterkategorija***, **poppevec***, **sisalvr***, **vaterpolotekma*** itd. so na silo tvorjene besede, ki niso primerljive z uveljavljenimi zloženkami, kakršne so npr. **altsaksofon**, **avtocesta**, **kilovatura** in **pedenjčlovek**. Slovenščina bi zlahka shajala brez njih. Čeprav jih pravopisci propagirajo že več kot deset let, se (še) niso prijele, zato nam jih zdaj toliko manj upravičeno vsiljujejo z navedbo na prvem mestu, v krepki pisavi, pred doslej uporabljanimi narazen pisanimi dvojnicami, zdaj sramežljivo skritimi v oglavju gesel. Da bi bil drugačen vrstni red mogoč, dokazuje mdr. iztočnica **na svidenje**, pri kateri je različica **nasvidenje** navedena šele na drugem mestu (vendar pa bi bilo ravno v tem primeru lahko – po zgledu iz SSKJ in glede na splošno rabo – obratno).

O nepotrebnosti tovrstnih zloženek veliko pove že dejstvo, da v SP ni mnogih njihovih "nebodijih trebasorodnic" (npr. besed **džersigovedo***, **džinsjopič***, **ekspreskava***, **hokejtekma***, **džeztrobenta***, **klimanaprava***, **kromusnje***, **popglasbenik***, **soulpevec***), da so nekatere kandidatke za "skupajpisanje" vendarle pisane samo narazen (npr. **call opcija**, **snack bar**), pa tudi to, da isti SP ignorira oziroma ukinja povsem vsakdanje skupaj pisane besede **čimbolj**, **čimdalj**, **čimprej**, **čimveč**, **tembolj** itd., ki so v SSKJ (letnica izida je 1995!) vse navedene na prvem mestu, pred narazen pisano sopomensko besedno zvezo, pozna pa jih tudi *Enciklopedija slovenskega jezika* iz leta 1992.

Da sporne zloženke niso posledica naravnega razvoja jezika, ampak neposrečena akademska domislica, je mogoče sklepati mdr. iz dejstva, da je v *Pravilih* na strani 57 naveden "piši kot Francozi" zgled **avto-moto-društvo*** (kot boljša možnost v primerjavi z avto-moto društvo), v *Slovarju* pa "piši kot Nemci" zgled **Avto-motozveza*** (kot boljša možnost v primerjavi z Avto-moto zveza*). Da je zmešnjava glede pisanja skupaj/narazen/z vezajem popolna, so poskrbeli avtorji SSKJ, ki so poleg besede **avto-moto** navedli tudi skupaj pisano različico **avtomoto**, katere SP začuda ne pozna (bila bi namreč zelo uporabna, saj bi z njo lahko naredili megazloženko "avtomotodruštvo", ki bi nam jo še Nemci zavidali). Glede velike začetnice pri iztočnici Avto-motozveza* pa tole: v SSKJ je v oglavju gesla avto-moto zgled, ki potrjuje, da bi v SP lahko

z veliko začetnico zapisali le iztočnico **Auto-moto zveza Slovenije**, saj je z besedno zvezo **auto-moto zveza** mogoče poimenovati tudi kako tuje avtomobilistično združenje. Potrditev pravilnosti pisave z malo začetnico (in narazen!) sem našel tudi v samem *SP*, v opisu gesla **AMZ**.

Odvečnost večine skupaj pisanih iztočnic je razvidna tudi iz njihovih opisov, saj so tako stare kot nove velikokrat opisane na način "**ševrousnje*** tudi ševro usnje '*ševrojsko usnje*'" ali "**vikendhišica*** tudi vikend hišica '*počitniška hišica*'", pri čemer opisi v ležečem slogu pomenijo, da sta besedni zvezi **ševrojsko usnje** in **počitniška hišica** navadnejši kot njuni skupaj (in narazen!) pisani sopomenki. Čemu je torej treba uvajati nove zloženke, če naj bi že namesto njihovih do sedaj znanih narazen pisanih sopomenk raje uporabljali navadnejše besedne zveze? Problem je tudi v tem, da je treba za pravilno(?) razumevanje takih gesel najprej najti razlago (prim. z dodatkom 2), medtem ko je prvi (najpomembnejši!) vtis pri listanju *SP* ravno nasproten: aha, odslej pišemo vikendhišica, kar pomeni isto kot počitniška hišica. To bi pravopisci lahko preprečili tako, da bi po zgledih iz *SSKJ* besedno zvezo **vikend hišica** in nadrejeno sopomensko besedno zvezo '*počitniška hišica*' navedli samo kot primer pod iztočnico **vikend**.

Tudi za večino zloženek, ki v *SP* niso opisane z nadrejeno sopomenko oziroma navadnejšo besedno zvezo, velja, da bi se jih dalo nadomestiti s primernejšimi večbesednimi sopomenkami. Tako je na primer v *VSL* namesto *SP*-jevske zloženke **gestaltpsihologija*** (te zloženke, narejene po vzoru nemške besede Gestaltpsychologie, ni mogoče enačiti z zloženkami tipa parapsihologija!) uvrščena veliko bolj slovensko zvoneča iztočnica **gestaltna psihologija** (tega pojma pravopisci očitno ne poznajo), družbo pa ji delata sorodna pojma **gestalt-na terapija** in **gestaltni krog**, ki naj bi ju po pravopisnem "vzoru" pisali **gestaltterapija*** in **gestaltkrog***. Hvala lepa, jaz že ne.

Skratka, sveže izumljene skupaj pisane novotarije na eni in ukinjene skupaj pisane "starine" na drugi strani so lep primer nepotrebnega revolucioniranja jezika za vsako ceno, od katerega je pričakovati več škode kot koristi. Naloga pravopiscev bi morala biti, da beležijo in po potrebi korigirajo spremembe, ki se porajajo v jeziku same od sebe, iz nuje, ne pa da si izmišljajo nekaj povsem novega, nekaj, česar nihče ne potrebuje. Če ponazorim z aktualnim primerom: pravopisci bi morali v *Pravilih* jasno in glasno povedati, da sta imeni tipa **Bar Mihec** in **Mihčev bar** jezikovno pravilnejši (in lepši) kot ime tipa **Mihec bar***, ne pa da vse skupaj s kvarnim zgledom **kavabar*** (potemtakem tudi **Mihec-bar*?**) še dodatno zapletajo.

Dodatek 2) Neustrezna zasnova *SP*

Razporeditev posameznih enot oziroma poglavij se sestavljalcem *SP* ni najbolj posrečila. Nepregledni *Spremni besedi* sledijo *Krajšave* in *Pravila*, v katera so dobesedno skrita najbolj bistvena pojasnila, potrebna za pravilno razumevanje *Slovarja* (npr. podrobnejša razlaga pomena črne pike, puščice in ležečega tiska

pod naslovom *Splošne normativne oznake v slovarskem delu SP* na dnu strani 6 in na vrhu strani 7), tem pa razna kazala in šele nato *Slovar*.

Pravilen oziroma bolj praktičen vrstni red poglavij v *SP* bi bil:

a) na levi strani predpapirja seznam vseh posebnih normativnih oznak in slogov pisav s točnim pomenom (vsakomur razumljivo razlago), na desni pa razlaga zgradbe gesel, kakršna je zdaj;

b) kratek, pregleden *Uvod* s pojasnili, kaj, zakaj in kako (ne pa kdo in kdaj);

c) *Slovar*;

d) *Pravila* (če sploh; prim. *Sklep* v prejšnjem članku);

e) *Kazala* (čisto na koncu, da jih ni treba vedno znova iskati nekje na sredini knjige).

Nenajboljša je tudi vsebinska zasnova. *SP* je namreč v veliki meri videti kot povzetek *SSKJ*, saj so skoraj vsi zgledi prepisani iz slednjega, namesto da bi se pravopisci potrudili navesti nove, takšne, ki bi razjasnjevali najpogostejše in najtežje jezikovne dileme (na primer ali se glede vrat reče 'skoznja' ali 'skoznje', ali je pravilno 'tibetanski lame' ali 'tibetanski lami' ali oboje ...). Manjkajo (v *Pravilih* in/ali *Slovarju*) tudi številni zares težki primeri lastnih imen (npr. ime mesta **Hradec Kralove**: ali se sklanja pri Hradec[?] Kralovem – tako *VSL* v opisu gesla nemška vojna – ali pri Hradcu Kralovem – tako bi sklanjal jaz – ali pa se ime lahko po potrebi kar prevede v Kraljevi gradec[?] – tako *LCZ* v opisu gesla prusko-avstrijska vojna?).

Kupec *SP*, ki že ima *SSKJ*, je tako, vsaj kar se zgledov tiče, opeharjen. Bolje bi bilo, če bi bilo v *SP* zgledov pol manj, kot pa da so v tolikšni meri prepisani iz *SSKJ*. Ne upam si pomisliti, koliko dodatnih lastnih imen in slovenskih besed bi lahko uvrstili vanj v tem primeru.

Potrata prostora so tudi preštevilne naglasne dvojnice (npr. pri geslu Čušperk: **Čušperčan**, **Čušperčan** in **Čušperčán**). Glede na to, da Slovenci naglase pišemo le izjemoma, bi namreč naglasi in naglasne dvojnice sodili v pravorečni slovar, ne pa v pravopis. Po *SSKJ* je pravopis 'knjiga s pravili o pisavi, rabi črk in ločil, pisanju skupaj in narazen, o deljenju'. Naglaševanje sploh ni omenjeno!

Dodatek 3) (Ne)razlikovanje med pripadnikom naroda/ljudstva in prebivalcem države/dežele

Na to temo sem nekaj malega napisal že v prvem članku (točka 4d), a sem kmalu ugotovil, da gre za precej bolj zapleteno zadevo. Tokrat jo obravnavam bolj temeljito, pa tudi moj pogled na to problematiko je zdaj nekoliko drugačen. Zaradi prepletenosti je nekaj navedb iz prvega članka ponovljenih, a v spremenjenem sobesedilu.

Včasih se s pojavom kake nove države samo od sebe(!) zgodi, da dobimo poleg poimenovanja za pripadnika naroda/ljudstva tudi posebno poimenovanje za državljana/prebivalca države. Tako sta na primer **Tadžik** in **Tadžikinja** že od nekdaj poimenovanji za pripadnika/-co naroda, **Tadžikistanec** in **Tadžikistanka** pa od začetka devetdesetih let dvajsetega stoletja za državljana/-ko

Tadžikistana. V primeru Tadžikistana in nekaterih drugih srednjeazijskih držav/republik nam tako razlikovanje omogoča končnica '-stan', v večini drugih primerov (npr. Indonezija, Filipini, skoraj vse afriške države) pa dejstvo, da se večnacionalna država ne imenuje po nobenem narodu/ljudstvu. Toda teren (ne)razlikovanja med pripadnikom naroda/ljudstva in prebivalcem po tem narodu/ljudstvu imenovane države/dežele je zelo spolzek. Pravopiscem je na njem nekajkrat hudo spodrsnilo.

Pri iztočnici Kirgizija *SP* ne razlikuje med pripadniki naroda in prebivalci države. Prebivalec* Kirgizije (uradno ime države je **Kirgizistan!**) naj bi bil **Kirgiz**, prebivalka pa **Kirgizijka***. Toda pravilnejši naziv za prebivalca/-ko države bi bil **Kirgizistanec** /-ka, medtem ko je Kirgiz pripadnik kirgiškega naroda (pripadnica pa **Kirgizinja**). Zgled za tako rešitev je v samem *SP*: prebivalka Baškiriije ni "Baškirijska", ampak **Baškirkja**, prebivalka Baškortostana (to je uradno ime Baškiriije, republike v Ruski federaciji) pa je **Baškortostanka**.

Precejšno zmedo pa so pravopisci ustvarili z uvajanjem novih prebivalskih imen. Doslej smo na primer poznali le prebivalska imena **Vlah**, **Sas**, **Švab** in **Flamec** ter iz njih izpeljana zemljepisna imena **Vlaška/Vlaško**, **Saška/Saško**, **Švabska/Švabsko** in **Flamska/Flamsko**, v *SP* pa sta se zdaj znašli še novi prebivalski imeni **Vlaščan*** in **Saščan***. Le v čem vidijo pravopisci razliko med temi deželami in njihovimi prebivalci, da so skovali imeni **Vlaščan*** in **Saščan***, prizanesli pa so nam z imenom "Flamščan" in "Švabščan"? Doslej smo prebivalcem Vlaške rekli Vlahi (prim. mdr. *LCZ*), prebivalcem Saške pa Sasi (čeprav se ime Sasi nanaša tudi na eno od prvotnih germanskih plemen), in tako bi brez škode lahko bilo tudi v prihodnje.

Čudi me tudi, da *SP* uvaja novo prebivalsko ime **Valonijec***, ne pozna (oziroma ga ukinja?) pa imena **Valonec** (prim. mdr. *VSL*, *LCZ*, *SP*'62). Prav tako ne pozna pridevnika **valonski**, ampak le **valonijski***. Iz slednjega pač ne moremo izpeljati uveljavljenega poimenovanja **valonščina** za valonski jezik oziroma narečje (mar naj bi se ji po novem reklo "valonijsčina"?). Tovrstno "posodabljanje" uveljavljenega prebivalskega imena je res skrajno čudno, zlasti če upoštevam dejstvo, da tudi tujci pravijo Valoncem "Valonci", namreč Wallons (Francozi), Wallonen (Nemci), Walloons (Angleži) itd. Očitno je, da so se pravopisci za poimenovanje Valonijec* odločili zato, ker niso upoštevali dejstva, da so Valonci narod (oziroma vsaj etnična skupina), Valonija pa njihova domovina (ravno zaradi razlik med Valonci in Flamci se je Belgija preoblikovala v federalno državo).

Podobno velja tudi za Moldavce, ki so v *SP* skupaj z na novo skovanimi Moldavijci* združeni pod iztočnico Moldavija. Sprva sem pomislil, da bi lahko bil **Moldavec** pripadnik moldavskega naroda, **Moldavijec*** pa prebivalec Moldavije. Toda kmalu sem spoznal, da tako ne more biti. Pravopiscem se je poimenovanje Moldavijec* najbrž zapisalo iz podobnih razlogov kot ime Valonijec*. Moldavci so namreč Romunom soroden narod(!) (prim. mdr. *LCZ*, *Države sveta* 2000 MK), čigar prastarega imena se pač ne bi smelo kar mimogrede

prilagoditi imenu države, ki je sami niti ne imenujejo Moldavija, ampak Moldova (sebe pa, če se ne motim, Moldovan).

Podobno kot za imeni Moldavijec* in Valonijec* velja tudi za prebivalski imeni **Waleščan*** (doslej samo **Valižan**, prim. mdr. VSL in *Države sveta 2000* MK) in Etiopijec* (doslej samo Etiopec; prim. mdr. SP'62 in VSL). Kot primer dopustnega preimenovanja oziroma posodobitve pa lahko omenim prebivalsko ime **Virginijec** (namesto zastarelega poimenovanja **Virginec**; prim. SP'62). Virginijci so namreč del ameriške nacije, zato s poimenovanjem Virginijec/Virginec označujemo izključno prebivalca(!) Virginije, ne pa pripadnika(!) kakega posebnega naroda ali nacije (s tega vidika prilagoditev prebivalskega imena imenu zvezne države ni moteča). Valonci, Moldavci, Valižani in Etiopci pa so ali narod (tj. – po *SSKJ* – skupnost ljudi na določenem ozemlju, ki so zgodovinsko, jezikovno, kulturno in gospodarsko povezani ter imajo skupno zavest) ali nacija (tj. – po *SP* – državni narod), zato jih pravopisci ne bi smeli kar tako preimenovati. Bojim pa se, da utegne kljub tem pomislekom do prihodnje izdaje pravopisa dozoreti še kako tovrstno presenečenje, morda celo fantomsko prebivalsko ime "Slovenijec" in pridevnik "slovenijski".

Poziv izdajateljema in založniku Slovenskega pravopisa

Za založnika, ki mu je uspelo prodati celotno supernaklado tiskane izdaje pravopisa, priprava elektronske verzije ne predstavlja tako rekoč nikakršnega stroška. To pomeni, da imajo odgovorni pri SAZU, ZRC SAZU in Založbi ZRC izjemno priložnost, da pokažejo svojo profesionalnost s tem, da se vsem zainteresiranim kupcem napak polnega Slovenskega pravopisa 2001 oddolžijo z brezplačnim primerkom elektronske verzije popravljene izdaje, tistim, ki jih elektronska izdaja ne zanima, pa dajo znaten popust pri nakupu nove tiskane izdaje.

WANTED

